

มุมมองปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยและสิทธิมนุษยชน

Thailand's Social Inequality and Human Rights

วิมลสิริ ชาญสมา¹ เกียรติศักดิ์ เอมอยู่² นรวัฒน์ ขวนขวย³ ธนภฤต ตั้งประดิษฐกุล⁴ ธนัสถา โรจนตระกุล

5

Wimonsiri Chansama, Kiattisak Aemyoo, Norrawat Kuankhway, Thanakrit Tangpadikun,
Tanastha Rojanatrakul

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิชาการเรื่อง มุมมองปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยและสิทธิมนุษยชนเพื่อให้เห็นถึงมุมมองปัญหาของความเหลื่อมล้ำ ในปัจจุบันที่มีความไม่เท่าเทียมเกิดขึ้นมากมาย เช่น การจัดสวัสดิการของรัฐที่ปัจจุบันยังเป็นการจัดสวัสดิการแบบไม่ถ้วนหน้า หรือความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องอื่น ๆ เช่น ระดับการศึกษาสูงสุดหรือคุณภาพการศึกษาที่ได้รับกรณีเรียนเท่ากัน เพราะโครงสร้างของรัฐที่มีการแบ่งชนชั้น มักจะแบ่งโครงสร้างให้กับคนรวยมากกว่าคนจนจากสภาพปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาที่มีลักษณะไม่สมดุลหรือกระจุกตัวบางพื้นที่ส่งผลให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาไปไม่ถึงถึงทั้งในเรื่องโครงสร้าง การศึกษาและการเข้าถึงสวัสดิการส่งผลให้การจัดสรรทรัพยากรไปอย่างไม่เท่าเทียมและอาจเกิดการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มผู้มีอำนาจน้อยในสังคม ความเหลื่อมล้ำที่สะสมมานานไม่ว่าจะเป็นความเหลื่อมล้ำทางการกระจายรายได้ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา หรือ ความเหลื่อมล้ำชาติ ชาติพันธุ์ เพศ อายุ รสนิยมทางเพศและชนชั้น ทำให้เห็นถึงการจัดโครงสร้างของรัฐบาลทำให้เป็นสาเหตุในการจัดบริการสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล บทความนี้ พยายามทำให้ทราบถึงปัญหาของความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยในปัจจุบันเพื่อให้ทุกคนตระหนักถึงความเท่าเทียมในสังคม สิทธิที่คนในสังคมควรจะได้ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิทางการศึกษา สิทธิทางด้าน สาธารณสุข มีอิสระทางความคิด ไม่ว่าทุกคนคนจะมีความแตกต่างกันในด้านใด ทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์โดยเท่าเทียม

คำสำคัญ (Keywords): ความเหลื่อมล้ำ; สิทธิมนุษยชน

Abstract

This academic article on Thailand's Social Inequality and Human Rights was created to express the perspective on the current state of inequality, which results in a variety of issues such as unequal provision of social welfare under government

Received: 2021-10-07 Revised: 2021-11-03 Accepted: 2021-11-04

¹ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University. Corresponding Author e-mail: chaysmaw@gmail.com

^{2 3 4 5} คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University

management or inequality on other issues, such as highest educational attainment or educational quality among students at the same educational level. Due to state structure with social stratification, most of the state structure have frequently been shared with the wealthy rather than the poor. According to the problems caused by unbalanced development or urban concentration, benefits obtained from development were insufficient to cover all dimensions of development, including structure, education, and access to social welfares. As a result, resource allocation was unequal, which may have resulted in discrimination against those with less power in the society. Accumulated inequality, including income inequality, educational inequality or inequality by nation, races, genders, ages, sexual orientation, and social class, indicated that the government's structural management was the cause of inefficiency and ineffectiveness of providing public health services aimed at improving the Thai people's quality of life. This article aims to educate people about the problems of inequality in contemporary Thai society in order to help them understand the importance of social equality and human rights, including educational rights, public health rights, and freedom of thought. Regardless of our differences, everyone possesses equal human dignity.

Keywords: Inequality; Human Rights

บทนำ (Introduction)

“ความเหลื่อมล้ำสังคมไทย” (Thailand's Social Inequality) ในปัจจุบันทุกคนต่างหันมาให้ความสำคัญในเรื่องของความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยและสิทธิมนุษยชนทุกคนต่างออกมาเรียกร้องความเป็นสิทธิการถูกเอาเปรียบจากผู้มีอำนาจอย่างเห็นได้ชัดมีความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยมากขึ้น ความเหลื่อมล้ำคือสถานะความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องหรือสิทธิอันพึงจะเท่าเทียม โดยมีบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับประโยชน์ มีอภิสิทธิ์ หรือเสียงที่ดังกว่ากลุ่มบุคคลอื่นในเชิงเปรียบเทียบ ซึ่งเป็นสถานะที่สังคมทั่วโลกเกือบทุกประเทศต้องเผชิญเพียงแต่มีระดับที่รุนแรงต่างกันไป

ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยมีหลายมิติด้วยกันความเหลื่อมล้ำที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด คือ ความเหลื่อมล้ำของทุนและการเข้าถึงทุน ที่พบว่ามี ความไม่เท่าเทียมกันในแต่ละบุคคล เช่น สิทธิการใช้ที่ดิน การรับรู้และการใช้ข้อมูลข่าวสาร สิทธิการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ ที่สะท้อนภาพความเหลื่อมล้ำด้วยความยากจนของประชาชน เมื่อมีความเหลื่อมล้ำหรือความยากจนเพิ่มมากขึ้นจะถูกสะสมไปสู่ความขัดแย้งและความแตกแยกได้โดยง่าย และการปล่อยปัญหาความเหลื่อมล้ำให้สะสมมากขึ้นส่งผลให้ ความยากจนสามารถพัฒนาเป็นโครงสร้างของประเทศได้เช่นกัน ความเหลื่อมล้ำทางรายได้และทรัพย์สินส่งผลให้คนรวยกับคนจนมีความเหลื่อมล้ำ ด้านสิทธิและโอกาส รวมทั้งคุณภาพการให้บริการของรัฐด้วย ตั้งแต่เรื่องเล็กน้อยในชีวิตประจำวัน เช่น แนวโน้มที่เจ้าหน้าที่รัฐจะเร่งอำนวยความสะดวกให้กับคน “เส้นใหญ่” อย่างคนรวยมากกว่าคนจน หรือแนวโน้มที่คนจนจะถูกเอาเปรียบจากผู้มีอำนาจ มากกว่าอย่างคนรวยไปจนถึงโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและบริการสาธารณสุขที่ได้คุณภาพคนรวยไม่จำเป็นต้องสนใจ

บริการเหล่านี้ของรัฐเนื่องจากเขามีฐานะดีพอที่จะซื้อบริการที่ดีที่สุดจากเอกชนอยู่แล้ว ขณะที่คนจนต้องพึ่งพิงสวัสดิการจากรัฐเป็นหลัก โดยเฉพาะสวัสดิการที่แรงงานนอกระบบเข้าถึง เช่น เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าข้อมูลภาวะสังคมที่บ่งชี้ถึงสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยเป็นข้อมูลที่มีการรายงานต่อสาธารณชนอย่างต่อเนื่องซึ่งล้วนแต่เป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้น ก่อให้เกิดการขาดความมั่นคงทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ความไม่มีเสถียรภาพในการกระจายการพัฒนาและขยายโอกาสทางสังคม และนำไปสู่ความไม่เป็นธรรมทางสังคมทั้งระหว่างกลุ่มคนและระหว่างพื้นที่ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งแตกแยกในความคิด และนำไปสู่การใช้ความรุนแรง

ความเหลื่อมล้ำเป็นบ่อเกิดหรือปัจจัยเสริมของอีกหลากหลายปัญหาในสังคมไทยไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งปัญหาการเมืองที่คุกรุ่นและปะทุเป็นระยะในรอบกว่าสิบปีหลังนี้ ความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาที่เรื้อรังและหากไม่มีการแก้ไขอย่างจริงจังคาดว่าสังคมไทยจะยังคงมีปัญหานี้ต่อไปในอนาคตจากกระบวนการสะสมทุนกระจุกตัวและความถ่างมากขึ้นของผลตอบแทนจากเงินเดือนค่าจ้าง ประสิทธิภาพต่างประเทศบ่งชี้ว่าการลดความเหลื่อมล้ำต้องการความมุ่งมั่นและความยินยอมของสังคมในการจัดระเบียบเศรษฐกิจผ่านนโยบายที่สามารถลดความเหลื่อมล้ำได้จริงซึ่งแม้บริบททางการเมืองของไทยปัจจุบันกำลังเคลื่อนไปทิศทางนั้นแต่ก็ยังเป็นไปอย่างค่อนข้างช้า และยังอาจตกอยู่ในกับดักนโยบายประชานิยมที่มีศักยภาพในการลดความเหลื่อมล้ำไม่มากหรือกระทั่งเพิ่มความเหลื่อมล้ำในบางนโยบายและเมื่อผสมกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างบางประการที่เพิ่มความเสี่ยงต่อความเหลื่อมล้ำเช่นการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและคนจน จึงเป็นความท้าทายว่าไทยจะสามารถมีนโยบายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างทันทั่วทั้งจนไม่ตกอยู่ในกับดักความเหลื่อมล้ำ

ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยและสิทธิมนุษยชน

ปรากฏการณ์ทางสังคมที่ได้สะท้อนภาพจริงที่เกิดขึ้นของการเข้าไม่ถึงหรือเมื่อเข้าถึงแล้วแต่กลับไม่เสมอภาคเท่าเทียมกัน นี้ทำให้มีความพยายามของผู้รู้มากมายต่างพากันแสวงหาสาเหตุว่าอะไรคือต้นตอที่แท้จริง ว่าอาจเกิดจากปรากฏการณ์ไปต่าง ๆ นานา ไม่ว่าจะเป็นการเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalisation) ที่ดูเหมือนจะทำให้โลกเรามีความอยู่ดีกินดีมากขึ้นแต่ได้สร้างปัญหาให้เกิดตามมาภายหลัง (Warwick-Booth, 2019) หรือการที่เรามีการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยึดโยงกับแนวเสรีนิยมใหม่ (Neo-Liberalism) สุดโต่งมากเกินไป (Phongpaichit et al., 2009) หรือแม้กระทั่งการที่เรามีการเมืองที่ล่าถอยออกจากความเป็นประชาธิปไตยเกินไปแล้วนั้น (Tanchai, 2019) และนับวันปัญหาความเหลื่อมล้ำยิ่งจะสร้างความสั่นสะเทือนต่อการบริหารงานกิจการสาธารณะของภาครัฐไม่เพียงแต่ประเทศที่กำลังพัฒนาในแถบเอเชียและแอฟริกาเท่านั้นแต่ยังได้ขยายอาณาบริเวณกระทบให้ปัญหากระจายตัวออกไปสู่วงกว้างแม้กระทั่งบรรดาประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจที่ได้รับการยกย่องว่าได้พัฒนาอย่างก้าวกระโดดและเลื่อนชั้นเศรษฐกิจไปสู่เศรษฐกิจที่มุ่งให้ความสำคัญกับภาคบริการ (Service Sector) และเศรษฐกิจในภาคการเงิน (Financial Sector) ก็ตามยังได้สร้างความท้าทายต่อการดำเนินงานของภาครัฐมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานจึงทำให้พบงานวิชาการเป็นจำนวนมากที่ได้ศึกษาถึงประเด็นความเหลื่อมล้ำสำหรับประเทศที่มีความร่ำรวย (Wealthy Countries) อาทิ บทความวิชาการของ Giordano et al. (2019) ได้ศึกษาเรื่อง Wealthy Countries ซึ่งเป็นการทบทวนวรรณกรรมเชิงนโยบายเกี่ยวกับความไม่

เท่าเทียมทางเศรษฐกิจในประเทศที่ร่ำรวย โดยเป็นการรวบรวม ข้อมูล ตั้งแต่ปี 2008 ถึง 2018 ในช่วงเวลานี้ได้รับความสนใจจากนักวิชาการด้านนโยบายสังคมเติบโตขึ้นอย่างมากซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสนใจต่อประเด็นทั้งสองด้านระหว่างแนวโน้มความเหลื่อมล้ำ (Inequality Trends) กับนโยบายสังคมแบบกระจาย (Redistributive Social Policy) ผลการศึกษาของคณะผู้วิจัยดังกล่าวพบว่าวรรณกรรมส่วนใหญ่ทำความเข้าใจทั้งความสัมพันธ์ระหว่าง นโยบายทางสังคมกับความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจกับปัจจัยที่เป็นตัว กำหนดของการเปลี่ยนแปลง นโยบายทางสังคมของการกระจายที่สำคัญ ที่ภาครัฐควรดำเนินการ กระนั้นงานวิชาการของ (Giordano et al. 2019 อ้างใน สันตฤกษ์ บัญช่วย 2563) ยังได้ สะท้อนให้เห็นว่าบรรดาประเทศที่มีเศรษฐกิจที่มีความมั่งคั่งแต่กลับยังมีปัญหาความเหลื่อมล้ำในมิติอื่นๆที่สูงอยู่มากการที่จะอาศัยกรอบในมิติทางเศรษฐศาสตร์เพียงอย่างเดียวคงไม่ใช่ทางเลือกเดียวอีกต่อไปสอดคล้องกับงานวิชาการของ Warwick-Booth (2019) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบตัวเลขทางเศรษฐศาสตร์จำนวน 3 มูลค่าได้แก่ 1) ดัชนีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ 2) ดัชนีการพัฒนามนุษย์ และ 3) ดัชนีคาดการณ์จำนวนปีในโรงเรียนของประเทศต่างๆพบว่าทั้งสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรมีมูลค่าในการจัดอันดับที่สูงมากแต่ ตัวเลขมูลค่าดังกล่าวกลับไม่ได้ส่งผลที่ทำให้ความเหลื่อมล้ำในสังคมหมดไปแต่อย่างใด กลับฝังรากลึกอยู่ในประเทศอย่างเหนียวแน่น (Warwick-Booth, 2019 อ้างใน สันตฤกษ์ บัญช่วย 2563)

จึงไม่ใช่เรื่องที่น่าประหลาดใจหากจะมีงานวิชาการจากมิติต่างๆ ที่นอกเหนือจากมิติในสาขาเศรษฐศาสตร์ที่เคยยึดพื้นที่เป็นเวลานานจะได้ถูกขยายขอบเขตการศึกษาไปสู่ศาสตร์สาขาอื่นๆ อาทิสังคม วิทยาศาสตร์รัฐประศาสนศาสตร์หรือแม้แต่ต้นนโยบายศาสตร์เป็นต้นเพราะปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นมากกว่าที่จะกล่าวเฉพาะเรื่องจำนวนความมั่งคั่งของปริมาณเงินหรือตัวชี้วัดทางเศรษฐศาสตร์อีกต่อไปแล้วแต่มี ปัจจัยอื่นๆ ที่ต้องนำมาศึกษาประกอบให้รอบด้านมากกว่านี้อาการมุ่งเน้นการเข้าถึง การบริการสาธารณสุข การศึกษาเทคโนโลยีกระบวนการยุติธรรมเพศหรือแม้แต่ความเท่าเทียมกันทางด้านการเมืองเป็นต้นการศึกษา จากศาสตร์ต่างๆจึงต่างพากันแสวงหาวิถีวิทยาต่างๆในการวัดระดับความเหลื่อมล้ำและหาวิธีการนำไปสู่การ แก้ไขปัญหาตามกรอบและเครื่องมือที่ศาสตร์สาขาของตนมีความถนัดและมีประสิทธิภาพ (สันตฤกษ์ บัญช่วย 2563)

สำหรับในสังคมไทยได้ เผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำในหลายมิติทั้งในมิติ ทางเศรษฐกิจและสังคมงานวิจัย ของ (Phongpaichit et al.) ที่ได้ศึกษาวิจัยโครงการสู่สังคมไทยเสมอหน้าและได้วิจัยในประเด็นด้านความเหลื่อมล้ำมาอย่างยาวนานบ่งชี้ว่าสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยมีสูงมาก โดยเฉพาะในด้านรายได้ส่งผลต่อไปถึงความเหลื่อมล้ำด้านอื่นๆ ทั้งทางด้านสังคมและด้านการเมือง ถ้าหากเปรียบเทียบกับประเทศ เพื่อนบ้านในกลุ่มสมาชิกประชาคมอาเซียนล้วนมีการกระจายได้ดีกว่าประเทศไทยทั้งสิ้นทั้งๆที่มี ลักษณะสภาพเศรษฐกิจ สังคมการเมือง ที่มีความสอดคล้องกับไทยอยู่มากอีกทั้งยุทธศาสตร์ของอาเซียนก็มีลักษณะเป็นไปในทิศทางเดียวกันแต่ประเทศไทยกลับมีการจัดอันดับความเหลื่อมล้ำอยู่ในลำดับแรกจากรายงานความมั่งคั่งของโลกในปี 2018 ของสถาบัน the Credit Suisse Research Institute แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยได้คะแนน 90.2 จากค่าสัมประสิทธิ์จินีทำให้เป็นประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำทางรายได้มากที่สุดในกลุ่มประชาคมอาเซียนและเป็นหนึ่งในสี่ประเทศที่แย

ที่สุดในแผนภูมิโลกซึ่งรวมถึงยูเครน (95.5), คาซัคสถาน (95.2) และอียิปต์ (90.9) (Phongpaichit et al. 2009 อ้างใน สันทกฤษณ์ บุญช่วย 2563)

สรุปได้ว่าความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยมีสูงมากโดยเฉพาะในด้านรายได้ส่งผลต่อไปถึงความเหลื่อมล้ำด้านอื่นๆ ทั้งทางด้านสังคมและด้านการเมืองความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยเป็นปัญหาจากความไม่เสมอภาคทางฐานะทางเศรษฐกิจทำให้คนในสังคมแบ่งแยกชนชั้น การเลือกปฏิบัติกับคนที่ฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีต่างจากคนที่ฐานะยากจนที่ได้รับบริการจากภาครัฐและนโยบายของรัฐที่เข้าถึงได้ยาก

แนวคิดทฤษฎีความเหลื่อมล้ำ

Piketty (อ้างถึงใน พศธร แสงวันลอย, 2563)ใช้เวลาวิจัยและรวบรวมข้อมูลถึง 15 ปี โดยศึกษาทิศทางและความเปลี่ยนแปลงของสภาพการกระจายรายได้และความมั่งคั่งในหลายประเทศ โดยเฉพาะในสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส ซึ่งสรุปประเด็นสำคัญโดยสังเขปได้ว่า ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ‘ทุน’ เป็นตัวแปรสำคัญที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำของระบบเศรษฐกิจโลก ความมั่งคั่งถูกกระจุกอยู่ในหมู่คนส่วนน้อยและผลึกความไม่มั่นคงให้กับคนส่วนมาก ความมั่งคั่งของเจ้าของทุนหรือทรัพย์สินจะเติบโตได้เร็วกว่าผู้ที่ต้องพึ่งพาเพียงรายได้ ซึ่งสิ่งนี้เองที่เป็นรากของปัญหาความเหลื่อมล้ำอันรุนแรง Piketty ได้นำเสนอจุดยืนในสามประเด็น

ประเด็นแรก Piketty พิสูจน์ว่า แนวคิดทฤษฎี ‘เส้นโค้งของคุซเน็ตส์’ (Kuznet’s curve) ของ Simon Kuznets ไม่เป็นความจริง โดยแนวคิดนี้เสนอว่า หากการเติบโตทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมขยายตัวไปถึงจุดหนึ่ง ความเหลื่อมล้ำจะมีแนวโน้มลดลง Piketty วิเคราะห์ทฤษฎีนี้เป็นเพียงแค่ ‘นิทาน’ พร้อมกับเสนอว่า ประเด็นทางการเมือง โดยเฉพาะสงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 คือชนวนหลักของการลดความเหลื่อมล้ำ ไม่ใช่กลไกทางเศรษฐกิจตามทฤษฎีของ Kuznets

ดังนั้น Piketty จึงสรุปว่าการลดลงของความเหลื่อมล้ำในช่วงนี้ไม่ได้เกิดจากความก้าวหน้าของการพัฒนา แต่เป็น ‘อุบัติเหตุทางประวัติศาสตร์’

ประเด็นที่สอง Piketty พบว่า อัตราส่วนของการออมต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ (savings/growth) เท่ากับ อัตราส่วนของทุนต่อรายได้ (capital/income) นั้นหมายความว่า หากการออมเพิ่มขึ้นแต่การเติบโตน้อย สัดส่วนของทุนต่อรายได้ก็ย่อมเพิ่มมากขึ้นไปด้วย จากกฎดังกล่าวนี้ทำให้ Piketty สรุปได้ว่า ผลตอบแทนของ ‘ทุน’ สูงกว่า อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเสมอ ในแง่นี้ ‘ทุน’ จะกลายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากกว่า ‘รายได้’ ในอนาคต

ประเด็นที่สาม ความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจและสังคมมีต้นตอจากสองแหล่งหลัก คือ ความไม่เท่าเทียมกันของแรงงาน (ความแตกต่างของค่าจ้าง) และความไม่เท่าเทียมของทุน (ความมั่งคั่งที่เคยเป็นเจ้าของมาก่อน) อย่างไรก็ตาม เหตุผลของความไม่เท่าเทียมทั้งสองรูปแบบนั้นแตกต่างกัน โดยเฉพาะตั้งแต่ ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมาที่ทุนมีความสำคัญโดยสัมพันธ์ต่อระบบเศรษฐกิจมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่ง Piketty เรียกว่าเป็น ‘การเกิดขึ้นของลัทธิทุนนิยมแบบใหม่’

สำหรับ Piketty สิ่งที่จะทอนลัทธิทุนนิยมแบบใหม่ได้เป็นอย่างดีคือ กลไกการจัดการทุน เช่น ‘ระบบมรดก’ หรือ ‘ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับทุน’ กลไกเหล่านี้ทำให้ความมั่งคั่งของกลุ่มคนที่มีความมั่งคั่งอยู่แล้วเติบโตได้เร็วกว่ารายได้จากระบบเศรษฐกิจในภาพรวม

สรุปจากแนวคิดทฤษฎีได้ว่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ‘ทุน’ เป็นตัวแปรสำคัญที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำของระบบเศรษฐกิจโลก ความมั่งคั่งถูกกระจุกอยู่ในหมู่น้อยและผลึกความไม่มั่นคงให้กับคนส่วนมาก ความมั่งคั่งของเจ้าของทุนหรือทรัพย์สินจะเติบโตได้เร็วกว่าผู้ที่ต้องพึ่งพาเพียงรายได้ ซึ่งสิ่งนี้เองที่เป็นรากของปัญหาความเหลื่อมล้ำอันรุนแรง

ในปัจจุบันสังคมไทยทุกคนส่วนมากต่างตระหนักถึงและให้ความสนใจกับความเหลื่อมล้ำและสิทธิมนุษยชน การให้ความสำคัญกับสิทธิของตนมากขึ้น ความเหลื่อมล้ำ” คือ ความไม่เท่าเทียมกัน (inequality) ซึ่งเนื่องจากความไม่เท่าเทียมกันปรากฏในทุกๆ เรื่อง ทุกๆ พื้นที่ ทุกๆ ภาคส่วน และทุกๆ เวลา ดังนั้นจึงเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่อาจจะขจัดให้หมดสิ้นไปได้ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมมาอย่างยาวนาน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นการผลิตซ้ำที่เกิดขึ้นจากหลายปัจจัย ความเหลื่อมล้ำทางสังคมเกิดขึ้นเมื่อทรัพยากรในสังคมมีการกระจายอย่างไม่เสมอภาค ซึ่งก่อให้เกิดแบบรูปจำเพาะตามแนวจำพวกของบุคคลที่นิยมทางสังคม การเข้าถึงสินค้าสังคมในสังคมนั้นมีความแตกต่างกันเป็นลำดับมีสาเหตุจากอำนาจ ศาสนา เครือญาติ เกียรติภูมิ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ เพศ อายุ รสนิยมทางเพศและชนชั้น แต่อาจจะเป็นอย่างหนึ่งได้ว่าเป็นความไม่เสมอภาคในการเข้าถึงโอกาส สิทธิทางสังคม ประกอบด้วย ตลาดแรงงาน บ่อเกิดของรายได้ บริการสาธารณสุข เสรีภาพในการพูด การศึกษา การมีผู้แทนทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง และในเรื่องของสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในความเป็นมนุษย์ซึ่งประกอบไปด้วยสิทธิตามธรรมชาติและสิทธิที่มีกฎหมายรับรอง เพื่อให้ทุกคนตระหนักในความสำคัญ ของสิทธิมนุษยชนและเป็นแนวทางปฏิบัติต่อกัน ในฐานะเพื่อนมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน โดยตระหนักว่าทุกคนมีสิทธิในชีวิต ในการยอมรับนับถือและในการดำรงชีวิตรวมทั้งในการพัฒนาตนเองตามแนวทางที่ถูกต้อง นอกจากนี้ยังเป็นรากฐานของการจัดระเบียบสังคมวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตร่วมกันอย่างสมดุลและเที่ยงธรรมของมวลมนุษย์ใน สังคม รวมทั้งเป็นรากฐานสำคัญ และจา เป็นต่อการจัดระเบียบกลไกทางการเมืองและกฎหมายเพื่อความสมดุลแห่งอำนาจด้วย และยังเป็นการปกป้องและส่งเสริมคุณค่าและ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่ออารังรักษาไว้ซึ่งอิสรภาพอธิปไตยของชาติ ที่เป็นพื้นฐานช่องทางนา ไปสู่การสถาปนาหลักการสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชน

รากเหง้าของปัญหาความเหลื่อมล้ำ

ความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นกับสังคมไทยเกิดจากระบบเศรษฐกิจ การเมืองที่เป็นปัจจัยสำคัญ เราพบว่าการแข่งขันในภาคเอกชนถูกลดลง อำนาจทางธุรกิจมีความกระจุกตัวอย่างมาก การทุจริตคอร์รัปชันเกิดขึ้นโดยง่ายโดยเฉพาะกับกลุ่มที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำยังคงมีอีกหลายมิติ เช่น ความเหลื่อมล้ำทางด้านความมั่งคั่งและทางด้านรายได้ซึ่งเกิดจากการพัฒนาที่มีลักษณะไม่สมดุลหรือกระจุกตัวในบางพื้นที่หรือบางสาขาการผลิต ส่งผลให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนากระจายไปไม่ถึงถึงทั้งในเชิงพื้นที่และกลุ่มบุคคล ความเหลื่อมล้ำด้านการกระจายโอกาส ในการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ ทั้งในด้านการศึกษา การเข้าถึงสวัสดิการสังคม และการเข้าถึงแหล่งทุนหรือปัจจัยการผลิต ความเหลื่อมล้ำด้านอำนาจทั้งด้านสิทธิทางการเมือง อำนาจต่อรอง ในการเข้าถึงทรัพยากร และการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ส่งผลให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างไม่เท่าเทียม และอาจเกิด การ

เลือกปฏิบัติ (Discrimination) ต่อกลุ่มที่มีอำนาจในสังคมน้อยและรวมถึงความเหลื่อมล้ำในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (การดูถูกหรือรังเกียจคนจน) ปัญหาทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจตามมา และถ้าหากปัจจัยดังกล่าวยังมีมากเท่าไรความเหลื่อมล้ำยิ่งมีความทวีคูณมากยิ่งขึ้น (อดิวิชัย แสงสุวรรณ, 2558)

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

ช่องว่างของระดับการศึกษาที่เกิดขึ้นในวงการการศึกษาไทย ปัญหาที่เราพบคือเด็กมีโอกาสดทางการศึกษาที่ไม่เท่ากัน กล่าวคือหากเป็นลูกของครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีจะมีโอกาสได้เข้าเรียนสถาบันการศึกษาชั้นนำของประเทศที่เพียบพร้อมไปด้วยบุคลากร และมีอุปกรณ์หรือเทคโนโลยีที่ทันสมัย แต่ถ้าเป็นเด็กที่มาจากฐานะทางครอบครัวที่ยากจนโอกาสที่จะเข้าถึงระบบการศึกษาที่ดีแทบจะไม่มีเลย สังคมมีการแบ่งเกรดหรือจัดอันดับสถาบันการศึกษาซึ่งเกิดขึ้นมาพร้อมกับการแบ่งแยกชนชั้นของเด็กในสังคม จึงเกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและเกิดการเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่เรียนในสถาบันที่มีชื่อเสียงและเด็กที่เรียนในสถาบันการศึกษาที่อยู่ตามชนบท ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้เรียนในอนาคต เมื่อเด็กเหล่านี้จบการศึกษาแล้วหากไปหางานทำ จะพบว่ามีบางหน่วยงานที่เลือกรับเฉพาะสถาบันที่มีชื่อเสียง ทั้งที่ความเป็นจริงนั้นเด็กควรได้รับสิทธิทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน และมีคุณภาพเหมือนกัน แต่สังคมปัจจุบันกลับกลายเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามทั้งหมด ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด เราจะเห็นได้ว่าเด็กจำนวนมากขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาจากภาวะเศรษฐกิจ หลายคนต้องออกจากระบบการศึกษาเพราะต้องช่วยครอบครัวทำงานเพื่อแลกกับความอยู่รอด อีกทั้งการนำระบบการเรียนแบบออนไลน์มาใช้ เด็กที่มีฐานะยากจนบางคนไม่มีแม้แต่อุปกรณ์หรือเทคโนโลยีที่จำเป็นสำหรับการเรียน อีกทั้งผู้ปกครองยังไม่มีประสบการณ์ในการเรียนการสอนในรูปแบบนี้จึงไม่สามารถให้คำแนะนำแก่ลูกหลานของตนเองได้ สิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้ทำให้ประสิทธิภาพของการเรียนรู้ของเด็กลดลง ทั้งที่เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาที่ดี (อำนาจ มงคลสืบสกุล, 2563)

สรุปได้ว่าเด็กมีโอกาสดทางการศึกษาที่ไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีจะมีโอกาสได้เข้าเรียนสถาบันการศึกษาชั้นนำของประเทศที่เพียบพร้อมไปด้วยบุคลากร และมีอุปกรณ์หรือเทคโนโลยีที่ทันสมัย แต่ถ้าเป็นเด็กที่มาจากฐานะทางครอบครัวที่ยากจนโอกาสที่จะเข้าถึงระบบการศึกษาที่ดีแทบจะไม่มีเลย

ความเหลื่อมล้ำทางสาธารณสุข

ความเหลื่อมล้ำทางการให้บริการทางสาธารณสุขอยู่พอสมควร ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงและได้รับบริการที่มีคุณภาพและค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นมาก จนเป็นปัญหาสำหรับประชาชนและระบบกองทุนเพื่อสุขภาพ ด้วยบริการทางการแพทย์ที่เจริญขึ้นนั้น อาศัยความรู้ทางเทคโนโลยีและอุปกรณ์ที่รับมาจากต่างประเทศเป็นหลัก จึงเป็นความก้าวหน้าบนฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ได้เพิ่มสมรรถนะ และเป็นประโยชน์มากขึ้นในการรักษาพยาบาล ช่วยชีวิตผู้ป่วย เป้าหมายอยู่ที่บริการผู้ป่วย สภาพของระบบบริการสุขภาพดังนี้ จึงมีผลให้ค่าจ่ายด้านสุขภาพเพิ่มขึ้นอย่างมากโดยรวดเร็ว ขาดกลไกการควบคุมค่าใช้จ่าย ผู้ที่เจ็บป่วยร้ายแรงต้องเผชิญกับค่าใช้จ่ายจนกลายเป็นคนยากจน ระบบทุนเพื่อใช้รักษาโรค

ให้แก่ประชาชนต้องใช้เพิ่มขึ้นจนเกินกำลังทางการเงินของชาติ ระบบที่ด้อยประสิทธิภาพและมีทรัพยากรไม่เพียงพอนี้ นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำที่ประชาชนได้รับจากบริการสุขภาพ นับเป็นความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ร้ายแรง คนรวยจะมีโอกาสได้รับการบริการทางสุขภาพในระดับที่ดีกว่าคนจน มีคนคอยให้บริการอย่างสะดวกสบาย ซึ่งต่างจากคนจนหากเกิดการเจ็บป่วยกลับกลายเป็นผู้ได้รับบริการทางสุขภาพในฐานะที่เป็นพลเมืองอีกชั้น ผู้เขียนขอยกตัวอย่างเช่น หากมีคนไข้ที่มีอาการเดียวกันแต่ได้รับการรักษาโดยใช้สิทธิที่ต่างกันก็จะพบกับการให้บริการที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง (อำนาจ มงคลสืบสกุล, 2563)

สรุปได้ว่าความเหลื่อมล้ำทางสาธารณสุขเป็นความเหลื่อมล้ำที่ประชาชนได้รับจากบริการสุขภาพ คนรวยจะมีโอกาสได้รับการบริการทางสุขภาพในระดับที่ดีกว่าคนจน มีคนคอยให้บริการอย่างสะดวกสบายต่างจากคนจนจะได้รับบริการทางสุขภาพในฐานะที่เป็นพลเมืองอีกชั้น

ความเหลื่อมล้ำการจัดสวัสดิการของรัฐ

ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคือการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการรับสมัครขึ้นทะเบียนผู้มีรายได้น้อยโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และปัญหาเกิดจากคนยากจนกลุ่มใหญ่ยังเข้าไม่ถึงอินเทอร์เน็ตจึงทำให้ไม่สามารถสมัครเพื่อขอรับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐได้ และประชาชนที่อยู่ห่างไกลไม่สามารถเดินทางมาสมัคร ณ จุดที่กำหนดได้ เนื่องจากโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเป็นโครงการใหม่ที่ประชาชนยังไม่มีความรู้มาก่อนจึงทำให้ขาดความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมปัญหาและอุปสรรคจากความชัดเจนและความต่อเนื่องของการแจกบัตรสวัสดิการแห่งรัฐนโยบายการประเมินผลมีผลต่อความชัดเจนและความต่อเนื่องของนโยบายหากพิจารณาวงจรของการประเมินผลนโยบายสาธารณะแล้วจะพบว่าเมื่อนโยบายนั้นไม่ตอบสนองวัตถุประสงค์ของรัฐบาลซึ่งอาจเกิดการยกเลิกโครงการนี้ได้ปัญหาและอุปสรรคจากการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้มีบัตรสวัสดิการปัญหาความไม่เท่าเทียมเนื่องจากบางคนไม่มีทรัพย์สินในระบบเป็นของตนเอง ไม่มีเงินฝากในระบบบัญชีธนาคารแต่มีทรัพย์สินครอบครองเกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนด เช่น โฉนดทรัพย์สิน อันเป็นอสังหาริมทรัพย์ให้ลูกแล้ว มีเงินเก็บ เงินหมุนเวียน มีรายได้เกินที่กำหนดปัญหาและอุปสรรคจากการกระจายร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการคือการใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐและการรูดบัตรผ่านเครื่องรูดบัตร หรือ EDC (อีดีซี) ซึ่งปัจจุบันยังมีปัญหา เช่นการกระจายเครื่องรูดบัตรยังไม่ทั่วถึงทำให้ใช้บริการได้ยากขณะเดียวกันบางร้านค้าที่อยากร่วมโครงการอาจจะประสบปัญหาเรื่องการเตรียมตัวและต้องลงทุนในการติดตั้งเครื่องไม้เครื่องมือต่างๆ (อำนาจ มงคลสืบสกุล, 2563)

ความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาของเศรษฐกิจโลกมาตลอด เป็นปัญหาที่มีคู่มากับการพัฒนาเศรษฐกิจ คือ เศรษฐกิจยิ่งโตความเหลื่อมล้ำยิ่งมีมาก จากโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจที่รายได้กลุ่มคนรวยที่ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของทุน เจ้าของกิจการ จะขยายตัวได้มากกว่ากลุ่มคนจนที่รายได้ส่วนใหญ่คือค่าจ้างแรงงาน นอกจากนี้การใช้อำนาจการเมืองสร้างระบบ “ค่าเช่า” ที่ทำให้ตนเองทำรายได้ได้สูงกว่าการทำมาหากินตามกลไกตลาดปกติ ทั้งถูกกฎหมาย เช่น การผูกขาด และไม่ถูกกฎหมาย เช่น การทุจริตคอร์รัปชัน ยิ่งทำให้ความเหลื่อมล้ำในสังคมมีมากขึ้น (อำนาจ มงคลสืบสกุล, 2563)

ศาสตราจารย์ วอลเตอร์ ชไนเดอร์ (Walter Scheidel อ้างถึงใน กรุงเทพธุรกิจ, 2564) ในหนังสือเรื่อง The Great Leveler หรือนักประวัติศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ ให้ข้อสังเกตว่าในประวัติศาสตร์โลกในอดีตมีเพียง “สี่ขุนพล” เท่านั้นที่สามารถทำให้ความเหลื่อมล้ำลดลง สี่ขุนพลนี้คือ สงคราม การปฏิวัติทาง

การเมือง รัฐล้มเหลว และโรคระบาด แต่ก็เป็นารลดลงเพียงชั่วคราว คือเมื่อสถานการณ์เหล่านี้จบลง และเศรษฐกิจกลับมาเริ่มต้นใหม่ ความเหลื่อมล้ำก็จะกลับมามีมากขึ้นอีกตามการพัฒนาเศรษฐกิจ ที่สำคัญปัจจุบันสิ่งขุนพลเหล่านี้ไม่มีแล้ว การแก้ไขความเหลื่อมล้ำต้องมาจากการแก้กลไกในระบบเศรษฐกิจ เป็นสำคัญ

ในทางเศรษฐศาสตร์มีความเชื่อว่าการกระจายรายได้ที่แย่งเมื่อประเทศเริ่มมีการพัฒนาจะปรับตัวดีขึ้นเมื่อเศรษฐกิจพัฒนาในระดับที่สูงขึ้น เพราะระบบเศรษฐกิจมีกลไกในระบบเองที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำพร้อมการเติบโตของเศรษฐกิจ ดังนั้น ในสังคมที่ความเหลื่อมล้ำมีมากและแย่งต่อเนื่อง อย่างเช่นประเทศเรา ชัดเจนว่ากลไกเหล่านี้ไม่ทำงาน หรือทำงานในทิศทางตรงกันข้าม กลไกลดความเหลื่อมล้ำเหล่านี้ ได้แก่ 1. การแข่งขันและความเป็นเสรีของตลาด คือ ถ้าเศรษฐกิจยืนอยู่บนพื้นฐานของกลไกตลาดที่เน้นการแข่งขันและความเป็นเสรีของตลาด การแข่งขันจะเปิดโอกาสให้คนในสังคมสามารถแข่งขัน เพื่อสร้างฐานะและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ต่างจากเศรษฐกิจที่มีระบบผูกขาด ไม่มีการแข่งขันหรือมีการแข่งขันน้อยและไม่เป็นธรรม การจัดสรรทรัพยากรในระบบเศรษฐกิจแบบนี้ก็จะบิดเบือน ทำให้การกระจายรายได้แย่ง 2. ระบบภาษีต้องเป็นธรรม คือ มีอัตราภาษีก้าวหน้า ที่คนที่มีรายได้มากควรเสียภาษีมากกว่าคนรายได้น้อยเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ รวมถึงต้องมีภาษีที่เก็บบนฐานของทรัพย์สิน คือมีทรัพย์สินมากก็เสียภาษีมาก เช่นภาษีที่ดิน ภาษีรายได้จากทรัพย์สิน และภาษีมรดก 3. การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา การมีงานทำ การเข้าถึงสินเชื่อ บริการด้านสาธารณสุข รวมถึงการมีที่ดินเป็นของตัวเอง สิ่งเหล่านี้จะเอื้อให้คนในสังคมสามารถปรับฐานะความเป็นอยู่ของตนเองได้ เป็นสิ่งที่ภาครัฐต้องทำให้เกิดขึ้น เช่น มีการปฏิรูปที่ดิน การศึกษา การปล่อยกู้ที่ไม่เน้นหลักประกัน เป็นต้น 4. การบังคับใช้กฎหมายที่เข้มแข็ง เพราะถ้าการบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอ ก็จะสร้างแรงจูงใจให้คนอยากรวยโดยระบบค่าเช่า โดย การทุจริตคอร์รัปชันและการทำผิดกฎหมาย ทำให้ความเหลื่อมล้ำในประเทศยิ่งมีมากขึ้น นี่คือนโยบายของประเทศไทยต้องให้ความสำคัญและทำให้เกิดขึ้น ซึ่งในกรณีของประเทศไทย กลไกทั้งสี่ของเรามีปัญหา ดังนั้น การแก้ไขความเหลื่อมล้ำในประเทศต้องเริ่มด้วยการปฏิรูปเศรษฐกิจให้กลไกลดความเหลื่อมล้ำเหล่านี้ทำงาน

บทสรุป (Conclusion)

ความเหลื่อมล้ำเป็นบ่อเกิดหรือปัจจัยเสริมของอีกหลากหลายปัญหาในสังคมไทยไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งปัญหาการเมืองที่คุกรุ่นและปะทุเป็นระยะในรอบกว่าสิบปีหลังนี้ ความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาที่เรื้อรังและหากไม่มีการแก้ไขอย่างจริงจังคาดว่าสังคมไทยจะยังคงมีปัญหานี้ต่อไปในอนาคต จากกระบวนการสะสมทุนกระจุกตัวและความถ่างมากขึ้นของผลตอบแทนจากเงินเดือนค่าจ้าง ประสิทธิภาพต่างประเทศบ่งชี้ว่าการลดความเหลื่อมล้ำต้องการความมุ่งมั่นและความยินยอมของสังคมในการจัดระเบียบเศรษฐกิจผ่านนโยบายที่สามารถลดความเหลื่อมล้ำได้จริงซึ่งแม้บริบทสังคมการเมืองของไทยปัจจุบันกำลังเคลื่อนไปทิศทางนั้นแต่ก็ยังเป็นไปอย่างค่อนข้างช้า และยังคงตกอยู่ในกับดักนโยบายประชานิยมที่มีศักยภาพในการลดความเหลื่อมล้ำไม่มากหรือกระทั่งเพิ่มความเหลื่อมล้ำในบางนโยบาย และเมื่อผสมกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างบางประการที่เพิ่มความเสี่ยงต่อความเหลื่อมล้ำเช่นการเข้าสู่

สังคมผู้สูงอายุของกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและคนจน จึงเป็นความท้าทายว่าไทยจะสามารถมีนโยบายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างทัน่วงทีจนไม่ตกอยู่ในกับดักความเหลื่อมล้ำ

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรุงเทพธุรกิจ. (2563). *แนวทางลดความเหลื่อมล้ำ*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพธุรกิจ มีเดีย จำกัด.
- ณรงค์ เหล่าธีระเชาวน์. (2556). *สิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ.
- พศชน แสงวันลอย. (2563). *ความเหลื่อมล้ำการศึกษาและทุนในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: บริษัท ดีวันโอวันเปอร์เซนต์ จำกัด.
- ศิริกัญญา ตันสกุล. (ม.ป.ป.). *ความเหลื่อมล้ำ*. กรุงเทพฯ: ระบบสารสนเทศด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สันทกฤษณ์ บุญช่วย. (2563). *การลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยอย่างยั่งยืน*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม.
- สมชัย จิตสุชน. (2558). *ความเหลื่อมล้ำ 2020*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพธุรกิจ มีเดีย จำกัด.
- อติวิชญ์ แสงสุวรรณ. (2558). *ความเหลื่อมล้ำ*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- อำนาจ มงคลสืบสกุล. (2563). *ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยกับสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ: สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.).